

ТЕМА № 6

ДОКАЗИ ТА
ДОКАЗУВАННЯ

*Кафедра цивільного права та процесу
НАВС*

Навчальна мета: сприяти формуванню у ЗВО методологічних знань про поняття доказів, доказування, засобів доказування, предмету доказування, забезпечення доказів; з'ясувати суть обов'язку доказування; виокремити обставини, які не підлягають доказуванню; визначити етапи доказування; охарактеризувати окремі засоби доказування; проаналізувати способи дослідження окремих доказів, а також активізувати ЗВО до самостійного вивчення наукової та методичної літератури.

Виховна мета: сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, виховувати активність до одержання знань майбутнього фахівця, прищеплення інтересу до вивчення дисципліни.

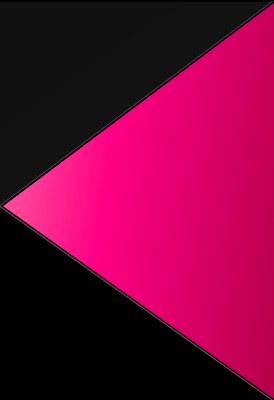
Розвивальна мета: розвивати інтелектуальні здібності, культуру мовлення та спілкування, пам'ять, увагу, уяву, творчий склад мислення, спостережливість, активність, самостійність, логічне осмислення основних понять та термінів, вміння сприймати та аналізувати матеріал, прищеплювати ЗВО навички раціональних способів пізнавальної діяльності з зазначеної теми

Нормативно-правові акти:

- Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. (в ред. Закону від 03.10.2017) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
- Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2006 р. № 236 «Про затвердження Порядку передачі судом речових доказів, які є об'єктами, що вилучені з цивільного обороту або обмежено оборотоздатні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2006-%D0%BF#Text>
- Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997 р. № 8 «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97#Text>
- Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. Василюк Н. В., Гулька Б.І., Кота О.О. Київ : ВД «Дакор», 2021. 1028 с.

План:

- ◎ Поняття та етапи доказування у цивільному процесі.
- ◎ Поняття доказів. Вимоги до доказів.
- ◎ Засоби доказування, їх види та характеристика.
- ◎ Обов'язок доказування та подання доказів. Витребування доказів.
- ◎ Предмет доказування. Підстави звільнення від доказування.
- ◎ Оцінка доказів.
- ◎ Забезпечення доказів.

1. Поняття та етапи доказування у цивільному процесі

Доказування – це процесуальна діяльність суду та інших суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин, спрямована на встановлення істини у конкретній цивільній справі і вирішення спору між сторонами.

*Доказування в цивільному процесі
можна поділити на два види:*

доказування стосовно всієї справи (встановлення юридичних фактів, що входять до предмета доказування у цій справі)

доказування стосовно окремих юридичних фактів

Елементи доказування

суб'єкти

об'єкти

ЗМІСТ

Етапи доказування у цивільних справах:

- твердження про факти (формування предмету доказування)*
- вказівка зацікавлених осіб на докази (визначення доказів)*
- збирання доказів (надання доказів, витребування доказів судом)*
- дослідження доказів*
- оцінка доказів*

Збирання доказів – це процесуальна діяльність суду та учасників цивільного процесу щодо залучення доказів, яка складається з:

- ❑ подання доказів учасниками справи (ст. 83 ЦПК України);
- ❑ витребування доказів судом (ст. ст. 84, 84-1 ЦПК України)
  - ❑ надання судових доручень щодо збирання доказів (ст. ст. 87-88 ЦПК України)

Оцінка доказів – це розумова діяльність суду та учасників цивільного процесу, що ґрунтується на законах логіки та правових нормах і спрямована на формування у суб'єктів доказування власної думки щодо достовірності обставин, якими сторони обґрунтовують свої вимоги чи заперечення, а також ухвалення судом законного та обґрунтованого рішення.

- за юридичним значенням (попередня, остаточна, контрольна);
- за суб'єктами доказової діяльності (рекомендаційна, владна).

2. Поняття доказів. Вимоги до доказів

Доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи (ч. 1 ст. 76 ЦПК України).

Вимоги до доказів:

належність (ст. 77 ЦПК України)

допустимість (ст. 78 ЦПК України)

достовірність (ст. 79 ЦПК України)

достатність (ст. 80 ЦПК України)

3. Засоби доказування, їх види та характеристика

**Засоби доказування є
процесуальною формою
отримання доказів.**

Класифікація доказів:

- **за характером зв'язку змісту доказів з тими фактами, які підлягають встановленню** — прями, непрямі (побічні);
- **за способом утворення фактичних даних** — первісні, похідні;
- **за джерелом отримання фактичних даних** — особисті, речові, змішані.

Відповідно до ст. 90 ЦПК України показання свідка - це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи.

Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини.

Процесуальною формою показання свідка є його допит, а також письмове опитування учасників справи як свідків.

Письмовими доказами є документи (крім електронних документів), які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору (ст. 95 ЦПК України).

Письмові докази подаються в оригіналі або в належним чином засвідченій копії, якщо інше не передбачено ЦПК України. Якщо для вирішення спору має значення лише частина документа, подається засвідчений витяг з нього.

Електронна копія письмового доказу не вважається електронним доказом.

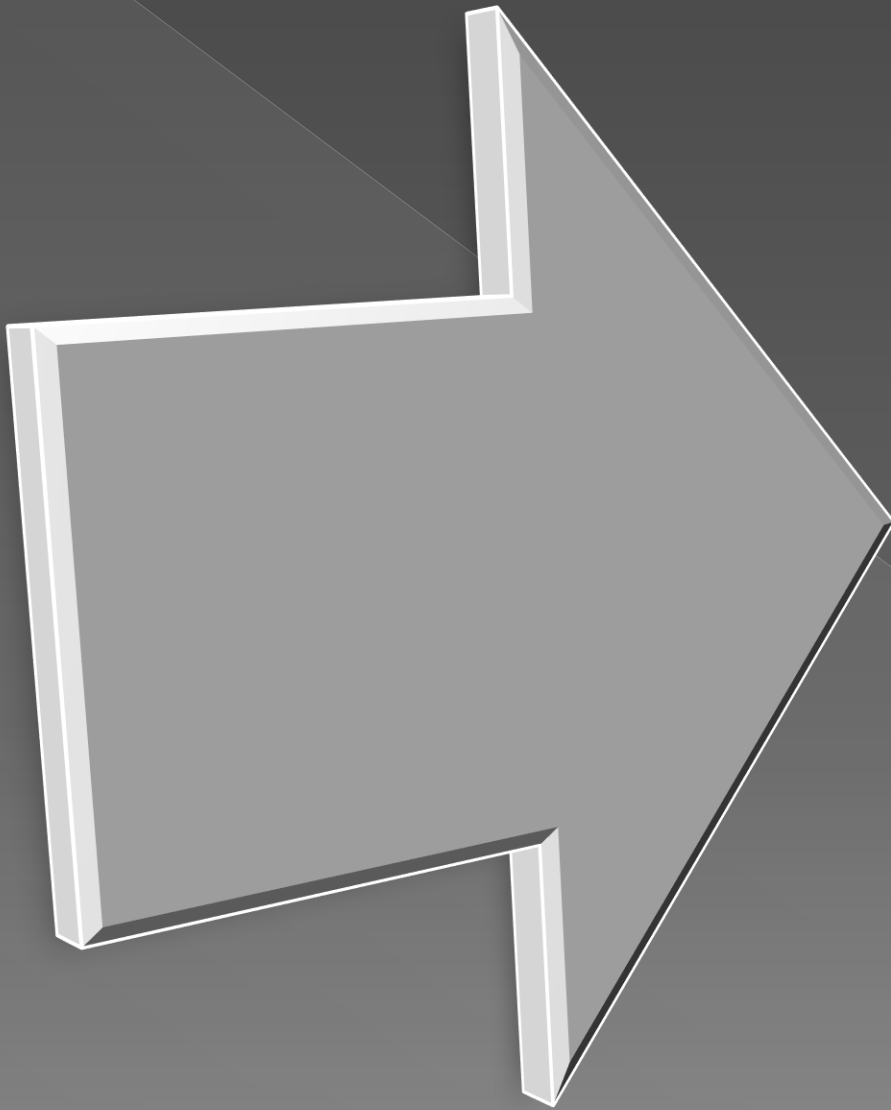
Речовими доказами є предмети матеріального світу, які своїм існуванням, своїми якостями, властивостями, місцезнаходженням, іншими ознаками дають змогу встановити обставини, що мають значення для справи (ст.97 ЦПК України).

Речові докази до набрання рішенням законної сили зберігаються в матеріалах справи або за окремим описом здаються до камери схову речових доказів суду (ст. 98 ЦПК України).

Речові докази повертаються особам, від яких вони були одержані, або передаються особам, за якими суд визнав право на ці речі, після набрання рішенням суду законної сили.

*Речові докази
слід відрізняти від
письмових доказів!!!*

**Якщо інформація
про факти міститься в
документі, цей доказ є
письмовим; якщо ж
інформація про факти
підтверджується
властивостями
документа як
предмета, цей доказ є
речовим.**

Відповідно до ст. 100 ЦПК України електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі.

Такі дані можуть зберігатися на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет).

Висновок експерта - це докладний опис проведених експертом досліджень, зроблені у результаті них висновки та обґрунтовані відповіді на питання, поставлені експертові, складений у порядку, визначеному законодавством (ч. 1 ст. 102 ЦПК України).

Предметом висновку експерта може бути дослідження обставин, які входять до предмета доказування та встановлення яких потребує наявних у експерта спеціальних знань; не можуть бути – питання права.

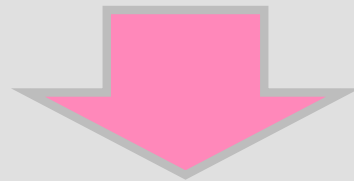
Учасники справи мають право подати до суду висновки експерта у галузі права щодо:

- ❑ застосування аналогії закону чи аналогії права;
- ❑ змісту норм іноземного права згідно з їх офіційним або загальноприйнятим тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі.

Висновок експерта у галузі права не є доказом, має допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковим для суду.

**4. Обов'язок доказування та
подання доказів.
Витребування доказів**

Обов'язок доказування – це необхідність здійснення комплексу дій з доказування, яка визначається не вільним розсудом суб'єкта доказування, а загрозою настання несприятливих наслідків у разі їх невиконання.

Доказування не може ґрунтуватися на припущеннях (ч. 6 ст. 81 ЦПК України).

**За загальним правилом обов'язок
(тягар) доказування певних
обставин покладається на особу,
яка посилається на ці обставини.**

Однак законодавчими актами тягар доказування певних обставин може бути покладено на одну зі сторін матеріальних правовідносин.

**Докази подаються сторонами та іншими
учасниками справи**

**безпосередньо до суду
(ст. 83 ЦПК України)**

Учасник справи у разі неможливості самотійно надати докази має право подати клопотання про витребування доказів судом (ст. 84 ЦПК України).

**5. Предмет доказування.
Підстави звільнення від
доказування**

Предметом доказування є обставини, що підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню під час ухвалення судового рішення (ч. 2 ст. 77 ЦПК України).

Елементи предмету доказування:

- юридичні факти матеріально-правового характеру, на яких ґрунтуються вимоги та заперечення учасників справи;
- юридичні факти процесуально-правового характеру, на які учасники справи посилаються в своїх вимогах і запереченнях;
- юридичні факти, включені до предмета доказування за ініціативою суду;
- обставини, які не мають юридичного значення, але запропоновані учасниками справи або судом для правильного вирішення справи.

Встановлення меж предмету доказування
більшою мірою є прерогативою суду, який на
різних етапах провадження у справі визначає
факти, які необхідно встановити для вирішення
спору, з'ясовує, якими доказами кожен учасник
справи буде обґрунтовувати свої доводи чи
заперечення, оцінює достатність та взаємний
зв'язок доказів в їх сукупності.

Поряд з цим межі предмету доказування
можуть визначатись і сторонами.

***У цивільному процесуальному
законодавстві передбачені підстави
звільнення від доказування
(ст. 82 ЦПК України)***

6. Оцінка доказів

Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів (ст. 89 ЦПК України).

Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам у цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), який міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).

*Оцінювання доказів судом
має здійснюватися з дотриманням таких
принципів:*

суд оцінює докази безпосередньо, повно,
всебічно й об'єктивно в їх сукупності;

суд здійснює оцінювання доказів відповідно
до свого внутрішнього переконання;

оцінюючи докази, суд зобов'язаний
керуватися законом.

Внутрішнє переконання судді – це його власне ставлення до певного об’єкта, тобто конкретне почуття або сукупність почуттів судді, які виникають у процесі розгляду й вирішення справи з приводу певних об’єктів, що мають значення для справи.

Отже, **внутрішнє переконання** – це ставлення суду до обставин справи, що ґрунтується на доказах.

Оцінка доказів – це процесуальна та розумова діяльність суду із визначення належності, допустимості доказів, їх достовірності, достатності та взаємного зв'язку, що відбувається на всіх стадіях цивільного процесу.

7. Забезпечення доказів

Забезпечення доказів – це процесуальні заходи, які спрямовані на збереження доказів у випадку, коли використання їх джерела інформативності в майбутньому може стати неможливим або утрудненим.

Метою забезпечення доказів є уникнення ситуації, при якій доказ може бути знищено, сховано, змінено або іншим способом піддано негативному чи невідворотному впливу.

У цивільному судочинстві забезпечення доказів здійснюється судом за заявою учасника справи або особи, яка може набути статус позивача.

Способами забезпечення судом доказів є:

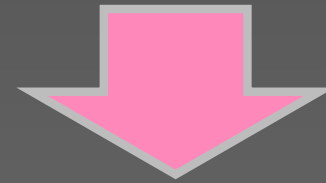
- допит свідків;
- призначення експертизи;
- витребування та (або) огляд доказів, у тому числі за їх місцезнаходженням;
- заборона вчиняти певні дії щодо доказів та зобов'язання вчинити певні дії щодо доказів.

*У необхідних випадках можуть бути застосовані інші способи забезпечення доказів, визначені судом.

**Заява про забезпечення доказів
може бути подана до суду:**

**до подання
позовної заяви**

**після подання
позовної заяви**

Забезпечення доказів до подання позовної заяви
здійснюється судом першої інстанції за
місцезнаходженням засобу доказування або за місцем,
де повинна бути вчинена відповідна процесуальна дія.
Забезпечення доказів після подання позовної заяви
здійснюється судом, який розглядає справу.

Заява про забезпечення доказів розглядається в
судовому засіданні в загальному порядку, не пізніше 5
днів з дня її надходження до суду.

За результатами розгляду заяви про забезпечення
доказів суд постановляє ухвалу про задоволення чи
відмову у задоволенні заяви.